

Posudek na rigorózní práci Mgr. Kristýny Tlustošové
Právní postavení neopomenutelného dědice

Výzkum a hlubší rozbor otázek spjatých s právním postavením neopomenutelného dědice je bezesporu záslužný; má totiž hlubší rozměr : souvisí se základním principem občanského a soukromého práva vůbec, totiž s autonomií vůle zůstavitele a s možností jejího ohraničení. Existence kategorie neopomenutelného dědice vyvolává mnohdy odlišný přístup.

Podle některých názorů je tato kategorie zcela zbytečná a zabraňuje zůstaviteli v jeho testovací svobodě uspořádat své majetkové poměry zcela podle svého přání, protože mu vnucuje okruh osob, které v každém případě určitou část jeho majetku musí získat.

Podle jiných názorů je tomu právě naopak, protože neopomenutelný dědic výrazně posiluje princip familiarizace dědického práva a bezpečně zajišťuje přechod majetkových hodnot na osoby zůstaviteli nejbližší, tj. na jeho potomky.

Autorka zvolila cestu historického výkladu kategorie neopomenutelného dědice; zkoumá jeho postavení v dějinách, a to jak ve starověkém Řecku, tak zejména v Římě, kde došlo ustanovení povinného dílu „portio debita“ jehož výše byla následně stanovena Falcidiovým zákonem novelizovaným následně za císaře Justinina.

K této (třetí) části práce mám jen drobnou výtku spočívající v systematickém řazení výkladu. Autorka totiž podává vyklad o postavení neopomenutelného dědice v dějinách, avšak do tohoto „historického“ výkladu řadí i platnou právní úpravu (srov. část 3.8. práce), kterou však odbývá jen dvěma odstavci, aniž by se podrobněji zabývala důvody, které vedly k přijetí zákona č. 509/1991 Sb. a změnám v oblasti jí zkoumané.

Autorka se následně podrobně zabývá právní úpravou vydědění a jeho jednotlivými důvody; správně chápe jeho právní podstatu, kterou staví do protikladu se zákonnou úpravou ochrany neopomenutelného dědice. Na aktuální otázku právního nástupnictví po vyděděném potomkovi správně upozorňuje na str. 44. Vzhledem k praktickým poznatkům vedoucím k závěru, že vyděděný potomek velmi často důvod vydědění rozporuje, zabývá se autorka i procesním postupem podle § 175k odst. 2 občanského soudního řádu, aby následně se k procesní problematice (která je často neodůvodněně přehlížena) vrátila ještě podrobnějším výkladem v kapitole 7 a 8. Celistvost výkladu o právním postavení neopomenutelného dědice

doplňuje výklad o dědické nezpůsobilosti a o jejím srovnání s vyděděním Autorka správně zdůrazňuje základní rozdíl mezi oběma instituty spočívající v tom, že dědická nezpůsobilost nastává přímo ze zákona (ex lege) a nevyžaduje se k jejím právním dopadům žádný projev vůle zůstavitele. Problematice neopomenutelného dědického podílu je věnována část šestá rigorózní práce; v té autorka řeší pojem dědického podílu a jeho výše včetně způsobu jeho výpočtu. Obtížnou otázku započtení na dědický podíl (kolaci) bohužel jen naznačuje na str. 58 a 59.

Autorka zhodnotila předloženou rigorózní práci o přehled právního postavení neopomenutelného dědice ve vybraných zahraničních právních řádech. Jde o nesporně zajímavý přístup se zajímavými poznatky, možná však, že méně by bylo více. Vzhledem k jazykovým schopnostem rigorózantky bych přivítal poněkud podrobnější výklad o pozici neopomenutelného dědice v právu francouzském a v anglickém i s citací odborné literatury; v této podobě působí podaný přehled opravdu jen informativně. Výzkum zkoumaných otázek završuje autorka i hodnocením návrhu nového občanského zákoníku; na str. 100 však konstatují, že se autorka dopustila zjevného pochybení (chci věřit, že se jedná o pouhé přehlédnutí), když uvádí: „Nadále zůstane zachován princip, že dědicové nabývají pozůstalost smrti zůstavitele, tzv. princip ležící pozůstalosti“.

K vysvětlení modalit nabývání dědického práva necht' se autorka vyjádří při obhajobě rigorózní práce, k níž ji s ohledem na jinak kvalitně zpracovanou materii doporučuji.

V Praze dne 24.10.2010

Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.